

BEYAZ NOKTA® GELİŞİM VAKFI DÜŞÜNCE NOTU

Eğitim Üstüne

BEYAZ NOKTA® GELİŞİM VAKFI
Sedat Simavi Sokak Çankaya Sitesi
No: 29/Z-1 06550 Çankaya 06450 ANKARA
Tel: 0(312) 442 07 60
Faks: 0 (312) 442 07 76
e-posta: bnv@beyaznokta.org.tr
<http://www.beyaznokta.org.tr>

BEYAZ NOKTA® GELİŞİM VAKFI

DÜŞÜNCE NOTU

Aralık 1996

Sayı 3

EĞİTİM ÜSTÜNE

Okul, yetişen kuşağa, bağımsız olarak düşünme ve karar verme yeteneğini kazandırırken, bir yandan da bireylerin hayatlarının en yüce sorunu olarak topluma hizmeti görmelerini hedeflemeleri için gerekli eğitimi vermelidir.

Geleneğin zenginliğini kuşaktan kuşağa aktarmakta en önemli araç ötedenberi okul olmuştur. Bu gerçek, çağımızda eskisinden daha da belirlidir. Çünkü ekonomi hayatının gelişmesiyle gelenek ve eğitimden sorumlu olan aile bir hayli zayıflamıştır. Bu yüzden de insan topluluğunun devamı ve sağlığı eskiden daha çok okula bağlı kalmaktadır.

Kimilerine göre okul,yetişen kuşağa mümkün olduğu kadar fazla bilgi vermek içindir. Bunu doğru bulmuyorum. Bilgi cansız bir şeydir, oysa okul canlı varlıkların hizmetindedir. Gençlerde toplumun refahını sağlayacak değerleri ve yetkileri geliştirmelidir. Ama bu bireylerin yok edilmesi ve bireyin arılar ve karıncalar gibi toplumun bir aleti haline getirilmesi demek değildir. Çünkü bireyleri kalıplaşmış, kişisel özgenliği ve kişisel amacı olmayan toplum, gelişme gücü olmayan fakir bir toplum olarak kalır. Tam tersine, bağımsız olarak işleyen ve düşünen bireyler yetiştirmeğe bakmalı, ama bu bireyler hayatlarının en yüce sorunu olarak topluma hizmeti görmelidirler. Aldanmıyorsam bu ülküyü gerçekleştirmeye en fazla yaklaşmış olan İngiliz okul sistemidir.

Bu ülkeye ulaşmak için ne yapmalı? Ahlak dersi mi vermeli? Hiç değil. Sözler, boş seslerdir ve öyle kalırlar, ayrıca cehennem de iyi niyetlerle döşelidir. Kişilikleri yapan, duyular, söylenen şeyler değil, çalışma ve iş görmedir. Onun için eğitim yollarının en önemlisi, her zaman öğrenciyi gerçek bir işe süreni olmuştur. Bu iş eğitimi yazı öğrenen ilkokul çocuğuna olduğu kadar, doktora adayının tezinde ve uygulanabilir, hatta bir şiirin ezberlenmesine, bir yazı ödevine, bir metnin yorumlanıp çevrilmesine, bir matematik probleminin çözülmesine ya da spor alıştırmalarına.

Ama yapılan her işin arkasında, temelinde bir itki vardır ki o da işin gerçekleşmesiyle desteklenir ve beslenir. Burada öğrenciler arasında en büyük ayrılıklar ortaya çıkar ve bunların okul için eğitim bakımından değeri birinci derecededir. Aynı işin kaynağında korku ya da zorlama, üstünlük kazanma tutkuları, konuya büyük bir ilgi, gerçeği olabilir. Hatta her çocukta görülen, ama çok kez pek erken zayıflayan o kutsal öğrenme merakı da olabilir. Belli bir işi yapan öğrenci üstüne eğitimin etkisi çok değişik olabilir ve bu değişiklik öğrenciyi sürükleyen zarar korkusu, bencil tutku, keyif ya da rahatlama isteklerine bağlıdır. Okul yönetiminin ve öğretmen davranışlarının da öğrencilerin ruhsal gelişmelerinde etkisi olmadığını kimse ileri süremez.

Bana kalırsa, bir okulda en kötü şey korku, baskı ve her şeyi herkesten iyi bilir görünme yollarına başvurmaktır. Böyle bir eğitim öğrencide sağlam duyguları, içtenliği, kendine güveni yok eder. Boyun eğen bir insan yetiştirir. Bu çeşit okulların Almanya'da ve Rusya'da tutulmalarına şaşmamalı.Bu memleketin (Amerika) okullarında bu kötü yolun tutulmadığını biliyorum. İsviçre'de ve herhalde demokratik bir yönetimi olan her memlekette de bu yola gidilmemektedir. Okulları bu en büyük kötülükten kurtarmak da pek o kadar zor değildir. Şu kadarı yeter; öğretmene mümkün olduğu kadar az, zor kullanma hakkı vereceksiniz ve öğrencinin hocasına duyacağı saygının tek kaynağı onun insanlık ve düşünce değerleri olacak.

Öğrenciyi sürükleyen güçlerin ikincisi olarak gösterdiğimiz yükselme tutkusunun, daha yumuşak bir deyimle, kendini gösterme, seçkinleşme isteğinin insan yaradılışında sağlam kökleri vardır. Bu türlü bir itki olmasa insanlar arasında işbirliği kurulamaz. İnsanın yaptığını başkalarına beğendirmeye isteği toplumun bağlayıcı güçlerinin en önemlilerinden biridir. Ancak, bir duygular karmaşığı olan bu isteğin içinde yapıcı ve yıkıcı güçler iç içe girmiştir. Beğenilme, görülme isteği sağlam, temiz bir itkidir. Ama başkasından, okul arkadaşından daha iyi, daha güçlü, daha akıllı olarak tanınmak isteği, insanı kolayca aşırı bir bencillığe düşürebilir ki, bu da hem kendisine hem de topluluğa zararlı olabilir.

Önemli olan çocuğun oyun eğilimini, doğal olan kendini gösterme isteğini geliştirmek ve onu toplumun büyük iş alanlarına götürmektir. Böyle bir eğitimin temeli, sonu başarıya ve değer bilmesine varan bir çalışma isteğidir. Okul bu temele dayanıp çalışmayı başarır, yeni kuşaklar ona büyük bir saygı gösterecekler ve okulun verdiği ödevleri bir çeşit armağan sayacaklardır.

Onun için öğretmenler öğrencileri daha çok çalıştırmak için, işin kolayına kaçıp, kişisel yükselme tutkularını körüklemekten de sakınmalıdırlar.

Birçokları Darwin'in yaşama savaşı teorisini ve ona bağlanan ayıklanmaya dayanarak yarışmacı eğitimi destekliyorlar. Bazıları da sözde bilimsel çalışmalarla, ekonomik yarışma alanında bireyler arasında yıkıcı bir savaşın zorunlu olduğunu ispatlamayı denediler. Ama doğru değildir bu görüş; çünkü insan yaşama savaşındaki gücünü toplum halinde yaşayan bir canlı varlık olmasına borçludur. bir karınca yuvasında nasıl tek tek karıncaların birbiriyle savaşması, yaşamaları için zorunlu değilse, insan topluluklarında da bireylerin yaşamak için birbiriyle savaşmaları şart değildir.

Yaşamın amacı kaba anlamıyla başarı olduğu inancını gençlere aşılaktan sakınmalıyız. Çünkü başarı kazanan bir insan başkalarından büyük bir pay alır ve bu pay çok kez onlara gördüğü hizmetin karşılığını kat kat aşar. Bir insanın değeri verdiğiyle ölçülür, alabileceğiyle değil.

Okulda ve hayatta çalışmanın en önemli dürtüsü çalışma zevki, yaptığını görme sevinci ve alınan sonucun toplum için değerini bilmedir. Gençlerde bu ruh güçlerini uyandırmak ve artırmak, okulun başlıca işidir. Yalnız böylesi bir psikoloji temeline dayanılarak insanlığın en yüce değerlerine ulaşma isteği ve sevinci yaratılabilir. O değerler de bilgi ve sanattır.

Şüphesiz bu dediğim verimli ruh yeteneklerini uyandırmak, zor kullanmaktan ya da kişisel tutkuyu dürtüklemekten daha güç bir iştir, ama bu yolun daha güç olması daha değerli olmasına engel değildir. Önemli olan çocuğun oyun eğilimini, doğal olan kendini gösterme isteğini geliştirmek ve onu toplumun büyük iş alanlarına götürmektir. Böyle bir eğitimin temeli, sonu başarıya ve değer bilmesine varan bir çalışma isteğidir. Okul bu temele dayanıp çalışmayı başarır, yeni kuşaklar ona büyük bir saygı gösterecekler ve okulun verdiği ödevleri bir çeşit armağan sayacaklardır. Ben okul zamanını tatil günlerinde daha çok seven çocuklar tanıdım.

Böylesi bir okul, öğretmenden kendi alanında bir çeşit sanatçı olmasını ister. Okulda bu havanın esmesi için ne yapılabilir? Bunun evrensel yolunu bulmak insanın hiç hasta olmamasına çare bulmak kadar zordur. Ama bazı zorunlu koşulları bulmak mümkündür. İlk olarak, öğretmenlerin böylesi bir okulda yetişmiş olmaları gerekir. İkinci olarak, öğretmene öğreteceği şeyleri ve öğretme yollarını seçmekte büyük bir özgürlük verilmelidir. Çünkü zorlama ve dış baskı öğretmenini de iş görme sevincini öldürür.

Söylediklerimi dikkatle izlediyseniz, belki bir şeye şaşmışsınızdır. Gençliğin nasıl bir hava içinde yetişmesi gerektiği üzerinde bir hayli söz ettim, ama öğretilecek konuların seçimi, öğretim yolu üstüne hiçbir şey söylemedim. Daha çok dil mi öğretmeli, yoksa bilimsel teknik öğretime mi önem verilmeli?

Buna vereceğim karşılık şudur: Bence bütün bunlar ikinci derecede önemlidir. Bir delikanlı kaslarını işletmiş, cimnastikle, yürüyüşle dayanıklı bir beden edinmişse her türlü beden işinin hakkından gelebilir. Kafa işleri için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

Eğitim, okulda öğrenilen herşeyi unuttuktan sonra geriye kalan şeydir" Okulun amacı her zaman delikanlıyı okuldan bir uzman olarak değil, uyumlu bir kişilik olarak çıkarmak olmalıdır.

Eğitimi şöyle tanımlayan hiç de haksız değilmiş: "Eğitim, okulda öğrenilen herşeyi unuttuktan sonra geriye kalan şeydir." Onun için ben ne filoloji ve tarih öğretmenini tutanlardan yana olmak istiyorum, ne de tabiat bilimlerinin daha çok öğretilmesini isteyenlerden yana.

Öte yandan okulun, hayatta hemen kullanılacak özel bilgi ve ustalıkları vermesi gerektiği düşüncesine karşı olduğumu da söylemek isterim. Hayatın bizden isteyeceği şeyler o kadar değişiktir ki böylesine özel bir öğretim yapılamaz. Kaldı ki insanın bir alet yerine konmasını kabul edemiyorum. Okulun amacı her zaman delikanlıyı okuldan bir uzman olarak değil, uyumlu bir kişilik olarak çıkarmak olmalıdır. Bence bu gençleri belli bir mesleğe hazırlayan teknik okullar için de doğrudur. En başta gözetilecek şey bağımsız olarak düşünme ve karar verme yeteneğini geliştirmektir, özel bilgiler kazandırmak değil. Bir insan konusunun temel ilkelerini benimsemiş, kendi başına düşünmeğe ve çalışmaya alışmışsa, mutlaka yolunda ilerler, üstelik gelişmelere ve değişmelere, inceden inceye özel bilgiler edinmiş öğrencilerden çok daha kolay ayak uydurur.

Son olarak şunu belirtmek isterim ki burada bir hayli kesin bir dille söylediklerimin, öğrenci ve öğretmen olarak kendi görgülerime dayanan, kendimce düşünceler olmaktan başka iddiası yoktur.